

Förändrade tider. Moderna Tider.

| av Marie Söderqvist

Moderna Tider har både möjligheter och problem.
Dess styrka är varumärket, dess svaghet att den inte lever upp till sitt namn.
Hur kan Moderna Tider göras modern igen?

ATT RIKA PERSONER SPONSRAR smala kulturprojekt tillhör inte vanligheterna i Sverige. När det blev känt att dollarmiljonären Jan Stenbeck skulle betala för en seriös tidskrift, gick det en samfällad rysning genom kultursverige. Något liknande hade man inte hört talas om.

Intellektuellt orienterade tidskrifter, så gott som bildlösa och icke kommersiella, skall tillverkas av idealitet, på kvällstid vid hemmadataren i vardagsrummet. Tidskrifter med allvarliga syften brukar inte ha pengar. De som anlitas som skribenter i sådana sammanhang brukar vanligen nöja sig med äran och symboliska arvoden, eller annars vara drivna av politisk övertygelse.

Moderna Tidars koncept var något helt nytt i Sverige. En seriös tidning med stålar. De som skrev skulle få ordentligt betalt. Det ryktades om en normal kulturarbetarlön för en enda artikel. Och tidskriften skulle ha ett ordentligt kontor, en välavlönad redaktör och en redaktion med fasta löner. Den tolkning som det kulturella och politiska etablissemanget snabbt gjorde var att den hårt arbetande, tidigare pålitlige, vänstermannen Göran Rosenberg sålt sig.

Han hade uppenbart jobbat för länge som USA-korrespondent, bländats av framgång och pengar och var nu beredd att låta sig hunsas av Stenbeck. En av kritikererna var Jan Myrdal. Han talade högljutt och elakt om

att han minsann *visste* att Göran Rosenberg hade sålt sig; Myrdal hävdade att han skulle ha varit med på just den tillställning där Rosenberg fått sin tidning och Stenbeck, enligt Myrdal, sin lakej.

”Moderna Tider
har snarare
gått den
skuldmedvetna
svenska
vänsterns ärenden.”

DET FÖRSTA NUMRET av Moderna Tider ligger nästan tio år bakåt i tiden. Det kom ut i november 1990 och fick, som det brukar heta, ett blandat mottagande. De välvilliga skrev att tidningen fyllde ett tomrum, att det var modigt att någon vågade satsa på essäer, långa reportage, undersökande journalistik och intressanta översättningar. Det var det faktiska innehållet, de i många fall väl-skrivna artiklarna, som fick delar av medie- och tryckarkåren att skruva på sig. Från högerhåll tyckte man att det var fejt och alltför mumlande, och från vänsterhåll såg man bara svi-

kande 68-bröder.

Mats Svegfors, som var en av tidskriftsprojektets tidiga kritiker, menade också att den linje Moderna Tider uttalade, att erbjuda en diskussionsarena bortom vänster och höger, inte syftade till att fördjupa analysen och samtalet om politik. Utan snarare var det ett strategiskt försök från en sviken vänster att närma sig borgerligheten.

Mycket kan man säga om Moderna Tidars snart tio-åriga existens, men knappast att den gått några stenbeckska ärenden, vilka de nu skulle vara. Tidskriften har snarare gått den skuldmedvetna svenska vänsterns ärenden.

MODERNA TIDER MODERNA TIDER MODERNA TIDER

Ärgång 7

december januari 1996/97

g 8

augusti 1997

oktober 1996

LJUDET
FRÅN
FÖRSTADIUS:

MODERNA TIDER

49:-

februari 1999

Ärgång 10

nummer

100

Hans-Gunnar Axberger
Per Andersson

Bonnier, Wallenberg och journalistikens affärer

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

MODERNA TIDER

TIDER

TIDER

TIDER

TIDER

INTERPRESS 0631-02
SPECIAL RETUR
7 1388053 104800

nr 92 Ärgång 9

juni 1998

ÄR MÄNNISKAN SCHACK MATT?

”Moderna Tider har spunnit en kokong runt sin egen verksamhet.

Tiden har förändrats men tidskriften har förblivit sig lik.

Samma frågor har ställts gång på gång utan hänsyn till att samhället, politiken och tidsandan, i den mån man kan tala om en sådan, förändras.

Då blir man till slut omodern, namnet till trots.”

I många stycken har Moderna Tider varit en intelligent tidning för före detta vänsterdebattörer som inte direkt ångrat sig, men som tänkt om en smula. För texterna har inte präglats av masochistiska självbekännelser eller av självpisk utan av ett välformulerat och smart glidande bort från kollektivism och den goda, stora, staten som lösningen på alla problem, över till den enskilda ansvarsfulla människan. Men till skillnad från nyliberalismens hyllande av individualism och frihet, hyllades i Moderna Tider individens ansvar. Det var inte en individualism som lockade med frihet och självförverkligande som beskrevs i nummer efter nummer utan en individualism som krävde mognad och insikt om vikten av att vara en god och nyttig medborgare, med ansvar inte bara för den egna familjen, utan också för resten av samhället.

Husguden nummer ett blev Amitai Etzioni, en av ledarna för den kommunitära rörelsen i USA. Den bestod också i USA till stor del av besvikna vänstertänkare som inte längre trodde på att den omhändertagande staten skulle göra människor lyckliga. Och när Etzioni togs till Sverige av Moderna Tider, för att hålla föredrag, var det mer än fullsatt.

En annan av Moderna Tidens husgudar, Robert D Putnam, som fått stort utrymme i tidskriften har i artiklar slagit fast att TV gör människor mindre sociala och ensammare och att socialt kitt i form av studiecirkel och sportaktiviteter skapar ett bättre affärsklimat. Hans stora studie *Making democracy work*, där han jämför Nord- och Syditalien, och kommer fram till att de naturliga, sociala gemenskaperna som länge funnits i Norditalien har varit avgörande för företagsamheten, introducerades för svenskarna i Moderna Tider.

Nu känns allt detta aningen passé. Kommunitärer och namn som Charles Taylor, Robert D Putnam, Amitai Etzioni, Michael Sandel och Charles Murray har i USA haft sin storhetstid. Intressanta – javisst, men de har inte riktigt lyckats komma vidare. De ställda frågorna har till största del förblivit obesvarade. Hur skall det civila samhällets styrka skapas i praktiken? Vad betyder vurmandet för ett ökat ansvarstagande egentligen – att

skilsmässor och abort bör förhindras? Att kärnfamiljen skall värnas? Att den kvinnliga frigörelsen varit av ondo? Att kyrkan och fasta normer skall återupprättas?

MODERNA TIDERS FRÄNSTE KRITIKER, den vänster som inte drabbats av dåligt samvete, beskyllde tidningen för just detta: spridande av gammal och unken konservatism. Borgerliga läsare, som till en början känt sig inspirerade och som förmodligen utgör och utgjort kärnan i Moderna Tidens prenumerantstock, har under 90-talets senare hälft börjat känna sig allt mer besvikna och förgäves väntat på svaren och i viss mån överraskningarna. Otydligheten och vagheten har blivit ett av tidningens problem. Man kan inte ställa frågor hur länge som helst utan att läsarna till slut börjar undra hur lösningarna ser ut.

Moderna Tider har spunnit en kokong runt sin egen verksamhet. Tiden har förändrats men tidskriften har förblivit sig lik. Samma frågor har ställts gång på gång utan hänsyn till att samhället, politiken och tidsandan, i den mån man kan tala om en sådan, förändras. Då blir man till slut omodern, namnet till trots. Och det är det öde som har drabbat Moderna Tider. De frågor som upptar politiskt initierade just nu – den nya ekonomin, en modern arbetsmarknad, globalisering och ny teknik – förblir icke belysta. Där ställs knappt ens några frågor. Det är som om redaktionen inte har märkt att verkligheten och politiken förändrats medan de sysslat med Moderna Tider.

Eller rättare sagt: Moderna Tider är inte en redaktion. Moderna Tider är, eller har varit, Göran Rosenberg. Under de nio år som tidningen har funnits är det ett stort antal mer eller mindre kända namn som jobbat på tidningens redaktion. De har kommit och gått. Den som egentligen har bestämt är chefredaktören.

Göran Rosenberg har varit tidningens största tillgång, men troligen också dess största belastning. En tidning, ett parti eller ett företag som blir för dominerat av en person hamnar lätt snett. Även sällsynt dugliga personer behöver backas upp, och de flesta verksamheter mår bättre om fler än en tillåts lämna avtryck.

NU ÄR EPOKEN GÖRAN ROSENBERG SLUT och Susanna Popova, som nyligen utsågs till ny chefredaktör, tar över ett starkt varumärke, som förpliktigar. Samma dag som nyheten om hennes tillträde läckte ut, uttryckte somliga sitt missnöje. Att leta på ledarsidor efter kreativa redaktörer var fel, hävdade Per Svensson, en mångårig Moderna Tider-medarbetare, i Dagens Nyheter. På Expressens kultursida påstod Peter O Nilsson att valet av Susanna Popova skulle resultera i en helt annan tidskrift. Och kanske det. Popova är det som Rosenberg inte har velat vara – politiskt tydlig. Men i den mån hon lämnat något besked om vad som komma skall är det ordet breddning som är centralt. Nya ämnen, roligare, och lättillgängligare utan att bli ytligare.

Första numret av Moderna Tider under ledning av den nya chefredaktören kommer ut i november och förmodligen finns det många som bara väntar på att få såga både den nya chefredaktören och hennes version av Moderna Tider.

Att det kommer att skrivas är säkert. Moderna Tider är en av de mest omskrivna och citerade tidskrifter som någonsin funnits i Sverige. Ett skäl till det är att tidskriften faktiskt har hållit det som stolt utlovades när projektet drog igång – undersökande journalistik och långa genomtänkta artiklar. Anlitade skribenter har fått både tid och pengar att undersöka intressanta ämnen på ett nytt sätt. Flera av dessa långa artiklar som krävt månader av undersökningar och tankearbete har efter publicering skakat om läsarna – rent av skakat om Sverige.

Ett sådant exempel är Maria Carlshamres artikel om Estonia. Debatten efter olyckan hade avstannat och allmän enighet rådde kring beslutet att låta kvarlevor och fartygsrester ligga kvar på botten. Då slog Maria Carlshamre till med en lång, välskriven och nyhetsspäckad artikel om varför det var en skandal att regeringen hade beslutat att inte bärga och i stället utfärdat gravfrid. Hennes argumentation var principbaserad, logisk och enkel att följa. Och ingen kunde läsa artikeln utan att ställa sig frågande inför hur Estonia och de av olyckan drabbade hade behandlats av myndigheter och politiker.

Halva Sverige ändrade åsikt i bärgningsfrågan och Maria Carlshamre kammade, välförtjänt, hem stora journalistpriset.

Maciej Zarembas långa artiklar om domarutnämningar och de principer som styr det svenska rättsväsendet har också fungerat som ögonöppnare och förändrat bilden av det svenska rättsväsendet. Han gjorde i en rad artiklar tydligt hur politiken har letat sig in i juridiken och lagt under sig också domarna. Det som i andra länder var den tredje statsmakten – domstolarna – existerade inte i Sverige.

Ingen hade tidigare så initierat och medryckande beskrivit för intresserade lekmän hur landets högsta domare egentligen utses och vilka konsekvenser det får för juridikens självständighet. Artiklarna ledde till en våg av debatter om domarna och deras integritet och möjligheten för karriärintresserade jurister att stå fria från politiken.

SUSANNA POPOVA

– Att leta på ledarsidor efter en kreativ redaktör är fel, kommenterade Expressenjournalisten Per Svensson.

EN ANNAN SKRIBENT SOM under Moderna Tidens bästa tid betydde mycket för den politiska debatten var Anders Isaksson. Han lyckades med det till synes omöjliga – att skriva spännande om socialförsäkringssystemen. På en vacker och humoristisk prosa beskrev han kravlöshetens effekter och hur bidragssystem tycks ha en inneboende växtkraft som gör att de spränger alla budgetramar och till slut förgör människors förmåga till eget ansvar och engagemang. Isakssons budskap var glasklart – reformera bidragssystemen. Översatt till politiskt språk förordade han grundtrygghet.

Hans skrivelser ledde till landsomfattande debatter på ledarsidor, i politiska magasin och i viss mån också inom partier.

Anders Isakssons artiklar publicerades också av tidskriften, i samarbete med Brombergs förlag, som första bok – *När pengarna är slut. Välfärden efter välfärdsstaten* – i en serie med viktiga böcker som Moderna Tider kom att ge ut från 1992 och några år framåt. Andra böcker från Moderna Tider som påverkat debatten är Per T Ohlssons *Gudarnas ö*, en bok om svenskhet och nationalism, och Mauricio Rojas *I ensamhetens labyrint*.

Dessa tre böcker är tidstypiska för det tidiga nittio-

talets Moderna Tider. Göran Rosenberg hade uppenbart låtit sig påverkas av kommuniterarna och den kritik mot välfärdsstaten som de framfört. I Moderna Tider vidareutvecklades och försvenskades idéerna: Isaksson kritiserade de socialdemokratiska ingenjörerna som kommit efter Gustav Möllers tid på socialdepartementet, hans kritik var ett grundskott mot hela den välfärdsmodell som funnits sedan början av sextio-talet. Mauricio Rojas, som numera leder ett projekt om välfärden efter välfärdsstaten på Timbro, samma tankesmedja som Göran Rosenberg på senare år velat markera distans till, fick möjlighet att beskriva hur den svenska socialstatkulturen leder människor in i ensamhet.

En annan viktig medarbetare har varit den tidigare pressombudsmannen Hans-Gunnar

Axberger, som förlorade jobbet på grund av en artikel i Moderna Tider. Han skrev om den så kallade La Reine-mannen och de skalbolagshärvor som denne ansågs vara inblandad i. Opinionsnämnden såg en chans att nita en bråkig och självsäker typ och tog den. Hans-Gunnar Axberger fälldes för en viss formulering: "mellan tummen och pekfingret går det redan efter ett par dagar att förutse utgången i fängelseår räknat."

Det var att beskriva någon som skurk innan dom fallit, vilket var Axbergers brott. Efter fällningen ansåg han sig helt begripligt, inte kunna vara kvar som PO, utan lämnade ämbetet.

Moderna Tider kan också skryta med att ha varit tidigt ute i incestdebatten. Redan i början på nittio-talet publicerades artiklar med exempel från USA och Norge där viljan att skydda barn övergått i total rättsosäkerhet för vuxna.

Just värnandet om rättssäkerhet har gått som en röd

tråd genom tidningens existens. I Moderna Tider kunde man också, långt innan handelsminister Leif Pagrotsky och allehanda ekonomiska experter slagit fast att svensk popmusik är en exportsuccé, läsa en initierad artikel i ämnet. I december 1996 pryddes omslaget av en CD-skiva och rubriken på Erik Hörstadius artikel: Ljudet från Norr.

DET ÄR SVÅRT ATT SÄTTA fingret på vad som gjort att den tidigare, för alla tänkande personer, oumbärliga tidskriften Moderna Tider, har tappat sitt sting. Den är bara inte oumbärlig längre. Det finns soffbord i den upplysta, läsande borgerligheten som inte längre pryds av tidskriften. Den befinner sig vid sidan av, sysslades med annat än det som en tidskrift som vill påverka samhällsdebatten borde göra. Vilket är en förlust.

Moderna Tidens framgångar handlar inte om gigantiska upplagor (tidningen har bara kring 10 000 köpare), utan om inflytande, vilket visar att det skrivna ordet har betydelse, ibland stor betydelse. En artikel kan fortfarande, i vår allt mer medietäta tillvaro, betyda någonting. Välformulerade texter får människor att läsa, även när de behandlar till synes lätt aparta ämnen.

Att publicera en tidning som går hem handlar rätt mycket om "magkänsla", som Amelia Adamo har formulerat saken. Det går inte att precisera exakt hur en tidning borde vara för att

vara framgångsrik och fungera på det sätt som det är tänkt. Man märker när det är så, och än mer märker man när det *inte* förhåller sig så.

Det är bara att lyckönska den nya redaktören och hoppas att hon är utrustad med magkänsla. Sverige behöver mer än ett intelligent forum där de nödvändiga frågorna ställs och där ett och annat svar levereras.

Marie Söderqvist (marie.soderqvist@svd.se) är ledarskribent i Svenska Dagbladet.

